

www.csr.ir

سهم‌داران
استراتژی

مرکز تحقیقات استراتژیک

www.csr.ir

امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای

دکتر حسن روحانی

مرکز تحقیقات استراتژیک

مرکز تحقیقات استراتژیک

سرشناسه: روحانی / حسن، ۱۳۲۷ -
عنوان و نام پدیدآور: امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای / نویسنده: حسن روحانی.
وضعیت ویراست: ویراست ۳.
مشخصات نشر: تهران: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک،
۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری: ۱۲۱۲ ص؛ جدول، نمودار.
شابک: ۲۲۰۰۰ تومان؛ 978-600-290-007-4
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: ویراست قبلی: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات
استراتژیک، ۱۳۹۱ (۱۰۳۰ ص).

یادداشت: چاپ سوم.
موضوع: انرژی اتمی - ایران - سیاست دولت
موضوع: منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای - ایران.
شناسه افزوده: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک.
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۱ الف ۸ / ۹۳ / ۵۶۷۵ KZ
رده‌بندی دیویی: ۳۲۷/۱۷۴۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۴۰۷۸۰

امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای
دکتر حسن روحانی

چاپ، لیتوگرافی و صحافی: کمیل
ویرایش و صفحه‌آرایی: سمیه صالح‌نیا

حروف‌نگار: مرجان رجبی

طراح جلد: مصطفی حیدری

ناظر چاپ: محمدطاهر فاتحی

نوبت انتشار: چاپ نخست - پاییز ۱۳۹۰

چاپ دوم: بهار ۱۳۹۱

چاپ سوم: تابستان ۱۳۹۱

چاپ چهارم: پاییز ۱۳۹۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۹۰-۰۰۷-۴

شمارگان: ۴۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

تهران، انتهای خیابان پاسداران، ضلع جنوبی بوستان نیاوران، شماره ۸۰۲

تلفن: ۲۲۸۰۲۵۲۵-۸

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، روبه‌روی دانشگاه تهران،

مجتمع تجاری - اداری فروزنده، طبقه اول، واحد ۴۲۰،

تلفن و نمابر: ۶۶۴۶۵۹۶۲، ۶۶۴۶۵۹۶۴

«کاری که مسئولین کردند، کار درستی بود. با تدبیر و بدون پذیرش تسلیم و قبول حرف زور انجام شد تا توطئه‌ای که از طرف امریکایی‌ها و صهیونیست‌ها علیه جمهوری اسلامی طراحی شده بود، شکسته شود... آنچه که تاکنون مسئولان محترم، چه آقای دکتر روحانی و چه آقای رئیس‌جمهور و مسئولان دیگر، حقیقتاً زحمت کشیدند این است که با دقت و ملاحظه جوانب، کار کرده‌اند و حواسشان جمع است که کاری برخلاف مبانی و اصول انجام نگیرد...»

مقام معظم رهبری مدظله

(۱۳۸۲/۸/۱۱)

«کاری که در کشور در این زمینه، چه در چالش بین‌المللی مربوط به کار هسته‌ای، چه در خود کار هسته‌ای، دارد انجام می‌گیرد، کاری است که با حکمت و مشورت دارد انجام می‌گیرد... کار با مشورت، با تدبیر، از اول و در این دو سال و اندی هم همین جور بوده است و با فکر جمعی انجام گرفته است و پیشرفت کرده‌ایم. بعد از این هم همین جور خواهد بود...»

مقام معظم رهبری مدظله

(۱۳۸۴/۷/۲۹)

۱۵	پیشگفتار چاپ سوم.....
۱۷	پیشگفتار چاپ دوم.....
۱۹	مقدمه.....
۳۳	فصل اول: انقلاب اسلامی و فناوری هسته‌ای (۱۳۸۲-۱۳۵۷).....
۳۳	۱. انقلاب اسلامی و انرژی هسته‌ای.....
۳۶	۲. دوران بازسازی و ضرورت‌های نوین.....
۳۹	۳. امید و تکاپو.....
۴۰	نیاز کشور به انرژی هسته‌ای.....
۴۳	۴. تمدید NPT و امضای CTBT.....
۴۹	۵. توسعه فناوری هسته‌ای، اولویت ملی.....
۵۰	شورای عالی فناوری‌های نوین.....
۵۲	اولین گام برای ایجاد تأسیسات نظنز.....
۵۴	۶. تنش‌زدایی در سیاست خارجی.....
۵۶	۷. فناوری هسته‌ای، نمادی ملی.....
۵۷	فصل دوم: چالش‌ها و ساختارها.....
۵۷	۱. چالش‌های نابهنجار.....
۶۵	۲. ساختار تصمیم‌گیری.....
۶۸	۳. آسیب‌شناسی تصمیم‌گیری.....
۷۲	۴. مدیریت بحران.....
۷۷	۵. آرمان‌گرایی یا اسارت در توهمات.....
۸۱	۶. الزامات سیاست خارجی اسلامی.....
۸۳	۷. نقش شورای عالی امنیت ملی در تصمیم‌گیری‌ها.....
۸۴	۸. مراحل مختلف تصمیم‌گیری.....

۸۸	۹. الزامات سیاست امنیت‌زا
۸۹	۱۰. تصمیمات ملی و مسئله افکار عمومی
۹۱	۱۱. آستانه تحمل در گفتگو
۹۲	۱۲. گفتمان‌ها و رویکردهای مختلف
۹۸	۱۳. سازمان ملل و محیط بیرونی
۱۰۰	۱۴. مسئولیت‌پذیری
۱۰۱	۱۵. ساختار دبیرخانه شورای عالی
۱۰۷	۱۶. شورای عالی امنیت ملی و پرونده هسته‌ای
۱۱۱	۱۷. مدیریت متمرکز پرونده هسته‌ای
۱۱۴	۱۸. تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در موضوع هسته‌ای
۱۱۹	فصل سوم: شکل‌گیری تنش هسته‌ای و ضرورت‌های نوین (مرداد ۱۳۸۱ – مهر ۱۳۸۲)
۱۱۹	۱. گسترش تهدیدات و نگرانی‌ها
۱۲۲	بین‌المللی شدن پرونده هسته‌ای
۱۲۷	۲. پیامدهای نخستین قطعنامه آژانس
۱۳۲	انتخاب سه کشور برای مذاکره
۱۳۵	۳. ضرورت‌های نوین ملی
۱۳۸	۴. ورود شورای عالی امنیت ملی
۱۴۲	۵. بررسی وضعیت در آستانه پذیرش مسئولیت
۱۵۰	۶. پیش‌بینی پیچیدگی‌های پرونده هسته‌ای
۱۵۳	فصل چهارم: تهدیدزدایی از امنیت ملی (مهر ۱۳۸۲ – دی ۱۳۸۲)
۱۵۳	۱. استراتژی مهار و تحدید حوزه‌های چالش
۱۵۶	فعالیت دیپلماتیک سه‌وجهی
۱۵۸	۲. بسترسازی برای تغییر وضعیت
۱۶۲	۳. سفر البرادعی به تهران
۱۶۸	۴. مذاکرات مقدماتی با مدیران کل سه کشور
۱۷۳	۵. مسائل پیش‌رو در آستانه مذاکرات تهران
۱۷۵	۶. چارچوب مذاکرات تهران
۱۷۹	۷. مذاکرات تهران
۱۸۳	۸. واکاوی مذاکرات و بیانیه تهران
۱۸۷	۹. ارزیابی نتایج مذاکرات تهران
۱۹۱	پرهیز از هرگونه تعهد حقوقی در مذاکرات تهران

۱۹۲	مذاکرات تهران، تاکتیک یا استراتژی؟
۱۹۵	تفسیری از بیانیه تهران
۱۹۷	نمودار
۲۰۱	بیک پیشنهاد مشکوک
۲۰۶	۱۰. دیپلماسی فعال در آستانه اجلاس نوامبر (۲۰۰۳)
۲۰۶	اقدامات پس از مذاکرات تهران
۲۱۴	۱۱. سفر به وین برای مذاکره با مسئولین آژانس
۲۱۹	۱۲. سفر به مسکو و مذاکره با پوتین
۲۲۲	۱۳. سفر به بروکسل و مذاکره با سه وزیر اروپایی
۲۲۶	حرکت مرموز انگلیس
۲۲۷	۱۴. قطعنامه نوامبر ۲۰۰۳
۲۲۹	ایجاد شکاف در مواضع غرب
۲۳۱	۱۵. اقدامات پس از اجلاس نوامبر
۲۳۳	فصل پنجم: بحران جدید و تلاش‌های مضاعف
۲۳۳	۱. ماجرای لیبی و اتهامات جدید علیه ایران
۲۳۶	۲. بروکسل و کنترل بحران
۲۳۸	۳. نخستین سفر به پاریس
۲۴۰	۴. مشکلات پیش رو در اجلاس مارس
۲۴۳	۵. توافق بروکسل
۲۴۹	دلایل شکست توافق بروکسل
۲۵۵	۶. نقض توافق بروکسل
۲۶۳	قطعنامه ژوئن و ناتوانی اروپا
۲۶۸	۷. تحلیل وضعیت و راهکارها در مقطع فروردین ۱۳۸۳
۲۷۵	فصل ششم: دیپلماسی در بحران (مرداد ۱۳۸۳ - آذر ۱۳۸۳)
۲۷۵	۱. سپتامبر بحرانی
۲۷۹	۲. قطعنامه سپتامبر
۲۸۰	۳. قهر دیپلماتیک
۲۸۱	۴. توافق مهم با رئیس‌جمهور آفریقای جنوبی
۲۸۳	۵. تبادل طرح‌ها
۲۸۴	نخستین طرح ایران
۲۸۷	نخستین طرح اروپا

۲۹۴	۶. مذاکرات پاریس و خطوط قرمز.....
۲۹۶	۷. تحلیل وضعیت و راهکارها در مقطع آبان ۱۳۸۳.....
۳۰۴	تبادل پیش‌نویس‌ها در آستانه مذاکرات پاریس.....
۳۰۷	فصل هفتم: توافق پاریس.....
۳۰۷	۱. بازگشت دیپلماسی.....
۳۰۹	۲. متن توافق پاریس همراه با توضیحات.....
۳۲۱	۳. نامه به سه وزیر در زمینه توافق پاریس.....
۳۲۲	۴. بحث‌های کارشناسی پیچیده.....
۳۳۰	۵. تصمیم نهایی در مورد توافق پاریس.....
۳۳۵	۶. احضار سفرای سه کشور.....
۳۳۹	۷. امضای توافق پاریس در تهران.....
۳۴۰	۸. تحولات پس از توافق پاریس.....
۳۴۳	اصفهان پس از توافق پاریس.....
۳۴۶	تحولات در عرصه بین‌المللی.....
۳۵۳	ماجرای ۲۰ سانتی‌فیوژ.....
۳۵۴	قطعنامه نوامبر ۲۰۰۴.....
۳۵۶	نمودار.....
۳۵۹	۹. تحلیل وضعیت و راهکارها در مقطع آذر ۱۳۸۳.....
۳۷۱	فصل هشتم: آغاز مذاکرات و زمینه‌ای برای ایجاد فرصت.....
۳۷۱	۱. سفر بروکسل و چالش‌های مذاکره.....
۳۷۴	۲. مشکلات مذاکره.....
۳۷۶	۳. عضویت ایران در کمیته MNA.....
۳۷۸	۴. ارزیابی پیشرفت کارگروه‌ها در اوایل بهمن ۱۳۸۳.....
۳۸۶	۵. تحلیل وضعیت و راهکارها (اوایل اسفند ۱۳۸۳).....
۳۹۵	۶. مذاکرات مهم با رهبران شرق و غرب (زمستان ۱۳۸۳).....
۳۹۵	الف - مذاکرات مسکو.....
۳۹۶	ب - سفر به فرانسه و آلمان.....
۴۲۸	۷. تحلیل وضعیت و راهکارها (پایان اسفند ۱۳۸۳).....
۴۳۵	فصل نهم: امیدهای نو.....
۴۳۵	۱. طرح چهارمرحله‌ای و آغاز روند جدید.....

۴۴۲	۲. ارائه طرح چهارمرحله‌ای
۴۵۰	توضیح و تحلیل طرح چهارمرحله‌ای
۴۵۶	۳. تحلیل جامعی از وضعیت و راهکارها (پایان فروردین ۱۳۸۴)
۴۸۱	۴. در آستانه اجلاس لندن
۴۸۴	۵. دیدار سرنوشت‌ساز
۴۸۷	تصمیم به شکستن تعلیق
۴۹۶	۶. لندن و رنگ باختن امید
۵۰۳	فصل دهم: بی‌اعتمادی و تردید
۵۰۳	۱. اردیبهشت و تنش جدید
۵۰۴	۲. پیام سه وزیر
۵۱۰	تماس کوفی‌عنان
۵۱۱	۳. پذیرش درخواست اروپا
۵۱۷	۴. آخرین مذاکرات با سه وزیر
۵۳۱	۵. جمع‌بندی مذاکرات ژنو
۵۳۵	۶. تصمیم تهران
۵۳۹	۷. سفر به کشورهای عربی منطقه
۵۴۴	۸. شرایط حاد تیر ۱۳۸۴
۵۵۰	۹. سفر به افریقای جنوبی
۵۵۴	اهمیت طرح افریقای جنوبی
۵۵۵	۱۰. چالش و شکاف در حوزه قدرت
۵۶۷	فصل یازدهم: تغییر در خطوط قرمز
۵۶۷	۱. شکل‌گیری دو مثلث در دیپلماسی
۵۷۰	۲. اهداف و استراتژی سه‌وجهی
۵۷۸	۳. تغییر در خطوط قرمز و آغاز استراتژی جدید
۵۸۰	نامه مهم ایران به آژانس
۵۹۳	۴. آغاز به کار مجدد UCF اصفهان
۵۹۴	اولین و آخرین ملاقات کاری با رئیس‌جمهور جدید
۵۹۶	متن پاسخ جمهوری اسلامی ایران به طرح پیشنهادی سه کشور اروپایی
۵۹۹	۵. تیم جدید با رویکردی جدید
۶۰۱	پایان ۱۶ سال مسئولیت
۶۰۳	۶. مقایسه‌ای بین آغاز و پایان مسئولیت

۶۲۰ سیاست و مسئولیت
۶۲۴ ۸. رویکرد تیم جدید هسته‌ای
۶۲۹ فصل دوازدهم: دستاوردهای ۶۷۸ روز تلاش
۶۳۲ ۱. اهداف
۶۳۵ ۲. استراتژی
۶۳۵ ۲-۱. فعالیت دیپلماتیک
۶۵۱ ۲-۲. فعالیت حقوقی
۶۵۷ نگاهی به قطعنامه‌ها
۶۵۸ ۲-۳. تکمیل فناوری
۶۶۰ ۳. دستاوردها
۶۶۱ ۳-۱. دفع خطر ارجاع پرونده به شورای امنیت سازمان ملل
۶۶۵ ۳-۲. ایجاد شکاف در جبهه غرب
۶۶۶ ۳-۳. تثبیت حقوق ایران
۶۶۸ ۳-۴. مهار جنجال‌های سیاسی و تبلیغاتی
۶۶۹ ۳-۵. تکمیل فناوری هسته‌ای
۶۷۲ ۳-۶. موفقیت در کمیته رویکرد چندجانبه سوخت هسته‌ای (MNA)
۶۷۳ ۳-۷. عضویت در سازمان تجارت جهانی (WTO)
۶۷۴ ۳-۸. شکست اجلاس بازنگری NPT در نیویورک
۶۷۵ ۳-۹. فعال کردن موافقتنامه تجارت و همکاری با اروپا (TCA)
۶۷۵ ۳-۱۰. ساماندهی گروه کشورهای همفکر
۶۷۶ ۳-۱۱. آمادگی آژانس جهت اعلام چارچوبی برای تضمین عینی
۶۷۷ ۳-۱۲. حل و فصل مسائل باقی‌مانده
۶۷۹ کلام آخر
۶۹۱ پیوست‌ها
۶۹۳ پیوست ۱. روزشمار پرونده هسته‌ای ایران
۶۹۳ روزشمار سال ۱۳۷۷
۶۹۳ روزشمار سال ۱۳۷۸
۶۹۴ روزشمار سال ۱۳۷۹
۶۹۴ روزشمار سال ۱۳۸۰
۶۹۵ روزشمار سال ۱۳۸۱

روزشمار سال ۱۳۸۲.....	۶۹۷
روزشمار سال ۱۳۸۳.....	۷۱۲
روز شمار سال ۱۳۸۴.....	۷۳۷
پیوست ۲. تودیع.....	۷۵۰
ملاقات اعضای شورای عالی امنیت ملی و مسئولین دبیرخانه با رهبر معظم انقلاب اسلامی (مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۴).....	۷۵۰
گفتارهای آیین نکوداشت.....	۷۶۳
گزارش دکتر حسن روحانی به رئیس جمهور.....	۷۸۴
پیوست ۳. اسناد: توافقیها، مذاکرات و نامهها.....	۷۹۶
نامه وزرای امور خارجه آلمان، فرانسه و انگلیس به وزیر امور خارجه.....	۷۹۶
متن بیانیه مذاکرات تهران ۲۱ اکتبر ۲۰۰۳.....	۷۹۸
متن توافق بروکسل.....	۷۹۹
متن توافق پاریس.....	۸۰۱
متن پیشنهاد جامع سه کشور اروپایی به ایران.....	۸۰۵
مذاکرات دبیر شورای عالی امنیت ملی با وزرای امور خارجه کشورهای انگلستان، آلمان و فرانسه در تهران (۱۳۸۲/۷/۲۹).....	۸۱۲
مذاکرات دبیر شورای عالی امنیت ملی با وزرای خارجه فرانسه و انگلیس و آلمان در بروکسل (۱۳۸۲/۸/۲۶)	۸۲۶
مذاکرات دبیر شورای عالی امنیت ملی با مدیرکل آژانس در تهران (۱۳۸۲/۷/۲۴).....	۸۳۴
مذاکرات دبیر شورای عالی امنیت ملی با مدیرکل آژانس در تهران (۱۳۸۳/۱/۱۸).....	۸۵۱
پیوست ۴. قطعنامهها.....	۸۶۶
بیانیه رئیس شورای حکام (۱۹ ژوئن ۲۰۰۳ - ۲۹ خرداد ۱۳۸۲).....	۸۶۶
قطعنامه مصوب ۱۲ سپتامبر ۲۰۰۳ (۲۱ شهریور ۱۳۸۲).....	۸۶۷
قطعنامه ۲۶ نوامبر ۲۰۰۳ (۵ آذر ۱۳۸۲).....	۸۷۰
قطعنامه ۱۳ مارس ۲۰۰۴ (۲۳ اسفند ۱۳۸۲).....	۸۷۳
قطعنامه ۱۸ ژوئن ۲۰۰۴ (۲۹ خرداد ۱۳۸۳).....	۸۷۶
قطعنامه مصوب ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۴ (۲۸ شهریور ۱۳۸۳).....	۸۸۰
قطعنامه ۲۹ نوامبر ۲۰۰۴ (۹ آذر ۱۳۸۳).....	۸۸۳
پیوست ۵. گزارشهای مدیرکل.....	۸۸۶
بخشهایی از گزارش مدیرکل مورخ ۶ ژوئن ۲۰۰۳ (۱۳۸۲/۳/۱۶).....	۸۸۶
بخشهایی از گزارش مدیرکل مورخ ۲۶ اوت ۲۰۰۳ (۱۳۸۲/۶/۴).....	۸۸۹

- بخش‌هایی از گزارش مدیرکل مورخ ۱۰ نوامبر ۲۰۰۳ (۱۳۸۲/۸/۱۹)..... ۸۹۱
- بخش‌هایی از گزارش مدیرکل مورخ ۲۴ فوریه ۲۰۰۴ (۱۳۸۲/۱۲/۵)..... ۹۱۷
- بخش‌هایی از گزارش مدیرکل مورخ اول ژوئن ۲۰۰۴ (۱۳۸۳/۳/۱۲)..... ۹۱۹
- بخش‌هایی از گزارش مدیرکل مورخ اول سپتامبر ۲۰۰۴ (۱۳۸۳/۶/۱۰)..... ۹۲۷
- بخش‌هایی از گزارش مدیرکل ۱۵ نوامبر ۲۰۰۴ (۱۳۸۳/۸/۲۴)..... ۹۳۸
- پیوست ۶. مصاحبه‌های مطبوعاتی**..... ۹۵۳
- مصاحبه مطبوعاتی و رادیو - تلویزیونی دبیر شورای عالی امنیت ملی (۱۳۸۲/۹/۸) در محل دبیرخانه شورا
..... ۹۵۳
- مصاحبه مطبوعاتی و رادیو - تلویزیونی دبیر شورای عالی امنیت ملی در خصوص قطعنامه مارس شورای حکام،
(۱۳۸۲/۱۲/۲۳) در محل دبیرخانه شورا..... ۹۷۱
- مصاحبه مطبوعاتی و رادیو - تلویزیونی دبیر شورای عالی امنیت ملی (۱۳۸۳/۳/۱۳) در محل دبیرخانه شورا
..... ۹۸۸
- مصاحبه مطبوعاتی و رادیو - تلویزیونی دبیر شورای عالی امنیت ملی (۱۳۸۳/۳/۳۰) در محل دبیرخانه شورا
..... ۱۰۰۳
- مصاحبه مطبوعاتی و رادیو - تلویزیونی دبیر شورای عالی امنیت ملی (۱۳۸۳/۶/۲۹) در محل دبیرخانه شورا
..... ۱۰۲۳
- مصاحبه مطبوعاتی رادیو - تلویزیونی دبیر شورای عالی امنیت ملی پیرامون مسائل هسته‌ای (۱۳۸۳/۸/۲۵) در
محل مرکز تحقیقات استراتژیک..... ۱۰۴۸
- مصاحبه مطبوعاتی و رادیو - تلویزیونی دبیر شورای عالی امنیت ملی (۱۳۸۳/۹/۱۰) در محل مرکز تحقیقات
استراتژیک..... ۱۰۶۹
- پیوست ۷. سخنرانی‌ها**..... ۱۰۹۸
- فراسوی چالش‌های ایران و آژانس در پرونده هسته‌ای..... ۱۰۹۸
- پرونده هسته‌ای و تبدیل چالش به فرصت..... ۱۱۳۰
- فناوری هسته‌ای و توسعه پایدار..... ۱۱۴۴
- لزوم دیپلماسی فعال همزمان با ارتقای فناوری هسته‌ای..... ۱۱۵۲
- ضرورت سیاست منسجم در برابر فشارهای بین‌المللی..... ۱۱۶۸
- سیر تحولات پرونده هسته‌ای..... ۱۱۸۵
- نمایه**..... ۱۱۹۶
- اشخاص..... ۱۱۹۶
- اماکن..... ۱۲۰۴

www.csr.ir

پیشگفتار چاپ سوم

برای نگارنده جای بسی خرسندی است که اشتیاق و کنجکاوی پیرامون برنامه هسته‌ای کشور در حدی بوده که در کمتر از هفت ماه، کتاب **امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای**، هم‌اکنون به چاپ سوم می‌رسد. طی این دوره، از طرف بسیاری از دوستان در طیف مسئولین کشور، اساتید محترم دانشگاه، صاحب‌نظران و نویسندگان در اقصی نقاط کشور و همین‌طور بعضاً از شهروندان، نظرات و نکات بسیار ارزنده و در مجموع حمایتی و تقدیری به دست بنده رسیده است که چه از حیث مسئولیت علمی و تحقیقاتی و چه از منظر موضوعی و اعتبار متن، تمامی نکات با دقت قابل توجهی مورد ارزیابی قرار گرفته است.

همان‌گونه که بارها در کتاب اشاره و تأکید شده است، پرونده هسته‌ای ایران از اهمّ مسائلی است که واجد ابعاد مختلف سیاسی، علمی و امنیتی بوده و حوزه‌های مختلف را تحت‌تأثیر قرار داده و می‌دهد. آگاهی و اطلاع دقیق از ابعاد گوناگون این پرونده نه تنها برای صاحب‌نظران و نخبگان، بلکه برای عموم افراد مفید و حائز اهمیت است. تلاش نگارنده در ارائه تصویری دقیق و صادقانه از تحولات و رویدادهای پرونده هسته‌ای در دوران تصدی خود، در جای جای کتاب مشهود است. هدف واقعی نگارنده در پرداختن به موضوع هسته‌ای و ذکر تحولات آن در برهه‌ی مورد نظر، پیشگیری از قلب واقعیات و ممانعت از تحریف تاریخ بوده است. بی‌تردید نسل‌های حاضر و آینده،

پرسشگر سؤالاتی پیرامون برنامه هسته‌ای کشور خواهند بود که در صورت فقدان تصویری جامع، دقیق و صادقانه از این موضوع، دچار گمراهی و برداشت ناصحیح خواهند شد. عقب‌ماندگی‌های جوامع بشری و انحطاط ملت‌ها عموماً معلول فریب‌ها و کج‌روی‌هایی است که در طول تاریخ پرفراز و نشیب آنها به نام وقایع و رویدادهای واقعی رقم خورده و به ثبت رسیده است. سراسر تاریخ بشری، سرشار از روایت‌های مختلف و بعضاً متضاد از رویدادی واحد است. حتی در جامعه مدرن و پیشرفته‌ی امروزی که مبتنی بر انقلاب فناوری است، واقعیات به سادگی قلب شده و ناسره به صورت سره نشان داده می‌شود. رسالت نگارنده در نگارش این کتاب، جلوگیری از بروز چنین وضعیتی در قبال برنامه هسته‌ای کشور بوده است. تشویق‌ها و ترغیب‌های برخی صاحب‌نظران در جهت ادامه و استمرار این تلاش، برای نگارنده امیدبخش و مایه‌ی قوت قلب بوده است.

استقبال کم‌نظیر مسئولین محترم، نخبگان، جامعه علمی و جامعه مدنی، اینجانب را تشویق کرده تا چاپ سوم به مراتب کامل‌تر از چاپ‌های قبل عرضه گردد. علاوه بر دقت و اصلاحاتی که در متن به کار رفته، اسناد زیر نیز به بخش پیوست اضافه شده است:

۱. متن مذاکرات با وزرای خارجه آلمان، انگلستان و فرانسه در تهران؛

۲. متن مذاکرات با وزرای خارجه آلمان، انگلستان و فرانسه در بروکسل؛

۳. متن مذاکرات با محمد البرادعی در تهران در سال ۱۳۸۲؛

۴. متن مذاکرات با محمد البرادعی در تهران در سال ۱۳۸۳؛

۵. متن مصاحبه‌های مطبوعاتی طی دوره مسئولیت؛

۶. چند سخنرانی پیرامون موضوع هسته‌ای در سال‌های ۱۳۸۳، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۸.

اسناد فوق، اهداف، جهت‌گیری‌ها و عملکرد کشور تا سال ۱۳۸۴ را به وضوح نشان می‌دهد. شایسته است براساس استنادات و شواهد روشن نسبت به شرایط، مواضع و عملکرد گذشته، اطلاع‌رسانی شود. چاپ سوم کتاب امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای، اهمیاتی است تا یکی از تعیین‌کننده‌ترین موضوعات امنیت ملی و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را مکتوب کرده و در اختیار عموم قرار دهد. بدیهی است تمامی نظرات خوانندگان محترم مورد توجه و ارزیابی نویسنده قرار خواهد گرفت.

حسن روحانی

تهران ۱۳۹۱/۴/۱۴

www.csr.ir

پیشگفتار چاپ دوم

هم‌اکنون که کتاب **امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای** در مدتی کمتر از پنج ماه به چاپ دوم می‌رسد، بر خود لازم می‌دانم از عموم دوستان، صاحب‌نظران و اساتید محترم که کتاب را با دقت مطالعه کرده و ضمن تشویق و اظهار محبت، نظرات اصلاحی خود را ارسال نموده‌اند، تشکر کنم. در چاپ دوم، نه تنها اغلاط املائی کتاب اصلاح شد، بلکه نکات فراوان تشریحی و تکمیلی به قسمت‌های مختلف کتاب اضافه گردید تا ابهامات احتمالی مرتفع شوند. همچنان که اقتضای کار فکری و علمی، اصلاحات دائمی است، امید است خوانندگان جدید کتاب نیز، نویسنده را از نظرات خود بهره‌مند نمایند.

کتاب **امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای** هرچند به سیر چالش‌های موضوع برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد، ولی در عین حال موضوعات متعددی پیرامون ساختار تصمیم‌گیری در کشور را نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. نحوه‌گردش اطلاعات در دستگاه‌های سیاست خارجی و امنیت ملی، فرآیند تصمیم‌سازی، چگونگی برداشت و ادراک از اطلاعات، پیش‌داوری‌ها و گرایش‌های جناحی تصمیم‌سازان از داده‌ها، نهادها و تحولات بین‌المللی، ورود افراد ناآشنا به جزئیات و پیچیدگی‌های موضوعات سیاست خارجی و امنیت ملی از جمله مباحثی هستند که تنها پروسه‌های فهم و ادراک و

تصمیم‌سازی در مسایل کلیدی و خطیر ملی را بعضاً به معضلات جدی تبدیل می‌کنند؛ به طوری که اصل موضوع و حل و فصل آن، صورت و حالت ثانوی به خود می‌گیرد. از این رو، این کتاب نه تنها در رابطه با دیپلماسی هسته‌ای، بلکه در ارتباط با ساختار تصمیم‌گیری در کشور نیز می‌باشد که می‌تواند مورد توجه دانشگاه‌ها و دروس سیاست خارجی قرار گیرد.

در نهایت، این کتاب اهمیت تخصص، آگاهی، غیرجناحی شدن مسایل کلان امنیت ملی و منطقی‌تر کردن فرآیندهای تصمیم‌گیری در حوزه سیاست خارجی را مورد توجه خاص قرار می‌دهد. امید است با نظرات جدید و اصلاحی، کتاب امنیت ملی و دیپلماسی هسته‌ای زمینه‌ساز مناظره‌های علمی، بهبود در امر تصمیم‌سازی و اعتلای مصالح ملی نظام جمهوری اسلامی ایران واقع گردد.

حسن روحانی

۱۳۹۱/۲/۶

تاریخ هر ملتی صفحات ویژه‌ای دارد که نگارش همه ابعاد و زوایای آن نیازمند سعه صدر و صبر است؛ برای تحلیل زوایای مختلف آن باید به زمان، اجازه مرور داد و برای داوری تاریخی‌اش، قضاوت نهایی را به آیندگان سپرد. بی‌تردید تحولات هسته‌ای ایران و دگرگونی‌های آن در ارتباط دقیق و تنگاتنگ با سیاست‌ها و استراتژی‌های طراحی‌شده دوران‌های متفاوت، بخشی از این صفحات برجسته و شاید یکی از مهم‌ترین آنها در دستیابی کشور به منافع ملی و دفع تهدیدات احتمالی می‌باشد.

پس از پیروزی انقلاب و به‌ویژه در دهه اخیر، موضوع هسته‌ای ایران بنا به دلایلی چند، بیش از حد در صحنه سیاسی و تبلیغی جهان بزرگ‌نمایی و بحث‌انگیز شده است. اول آنکه مقامات و رسانه‌های غرب به‌ویژه امریکا از سال‌ها قبل و از جمله از دوره کلینتون بر این مسئله اصرار می‌ورزیدند که دولت ایران در پی دستیابی به سلاح‌های کشتار جمعی است. به‌عنوان مثال یکی از مواردی که مقامات دولت امریکا در هر مناسبتی به آن می‌پرداخته و می‌پردازند، همین مسئله هسته‌ای است. دوم آنکه، صهیونیست‌های جهان به‌ویژه رژیم غاصب صهیونیستی، ایران را بزرگ‌ترین دشمن خود می‌دانند و به هر بهانه‌ای به انحراف اذهان عمومی جهان نسبت به نظام اسلامی ایران پرداخته و در این راستا یکی از موارد مهم اتهام

آنها هم تلاش ایران برای تولید سلاح اتمی است. علاوه بر صهیونیست‌ها، کشورهای عربی جنوب خلیج فارس نیز در سال‌های اخیر تلاش فراوانی به عمل آورده‌اند تا حساسیت کشورهای غربی به‌ویژه آمریکا را نسبت به برنامه هسته‌ای ایران تشدید نمایند. سوم روابط خصمانه ایران و آمریکا است که این خصومت بر همه مسائل بین‌المللی که مرتبط با کشورمان می‌باشد، سایه افکنده است. در واقع در همه موضوعات، نوعی پیش‌داوری از سوی هر یک از دو طرف نسبت به دیگری وجود دارد. آمریکا ایران را در تقابل با منافع منطقه‌ای و بین‌المللی خود می‌داند و ایران نیز آمریکا را بزرگ‌ترین دشمن خود تلقی می‌کند. بی‌تردید در روابط خصمانه همواره نقاط ضعف بزرگ‌تر و نقاط قوت، کوچک‌تر دیده می‌شوند. نکته چهارم، وقوع عملیات تروریستی یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ در آمریکا در مقطع دهه ۸۰ شمسی و تأثیرات آن بر روابط غرب با جهان اسلام و کشورهای انقلابی به‌ویژه ایران بود. در آن مقطع، اسلام‌هراسی و ایران‌هراسی در دنیای غرب و مخصوصاً در افکار عمومی مردم آمریکا به اوج خود رسیده بود و طرح مسائلی از قبیل اتهام ساخت سلاح اتمی در آن ایام می‌توانست این نگرانی و هراس را دو چندان نماید. پنجمین مسئله، موضوع عراق و اتهامات وارده بر آن کشور مبنی بر تولید سلاح‌های کشتار جمعی بود که حمله آمریکا و متحدانش به آن کشور نیز بر همین بهانه استوار بود. لذا موضوع ساخت سلاح‌های کشتار جمعی در افکار عمومی جهانیان زیر ذره‌بین خاصی قرار داشت. ششمین مسئله هم تبدیل شدن ایران به قدرت اصلی منطقه‌ای پس از حمله آمریکا به افغانستان و عراق بود؛ قدرتی که به دلیل مشروعیت داخلی، جذب افکار عمومی مسلمانان و کشورهای در حال توسعه و سیاست خارجی مبتنی بر تنش‌زدایی و اعتمادسازی، دارای مقبولیت منطقه‌ای و بین‌المللی بود. این امر برای صهیونیست‌ها و برخی کشورهای عربی منطقه بسیار گران تمام شده بود. لذا با دامن زدن به بحث هسته‌ای ایران و تبدیل آن به بحرانی جهانی، تلاش می‌کردند تا ایران را در گرداب یک معضل بین‌المللی قرار دهند. مجموعه این عوامل سبب شده بود که موضوع فعالیت صلح‌آمیز هسته‌ای ایران بیش از حد، بزرگ و خطرناک جلوه کند و زمینه را برای فعالیت‌های سیاسی و تبلیغی غرب علیه نظام اسلامی ایران آماده و تسهیل نماید.

علاوه بر توطئه‌های خارجی، برخی کش‌ها و نگرش‌های داخلی، شرایط را برای دشمن

سهل‌تر و دفاع را برای ما تا حدی سخت‌تر کرده بود. به عنوان نمونه برخی از فعالیت‌های هسته‌ای ایران به دلیل رویکرد خصمانه غرب به ویژه آمریکا، به آژانس گزارش نشده بود و یا پس از جنجال تابستان ۱۳۸۱، سازمان انرژی اتمی ایران به برخی از سؤالات آژانس، به صورت دقیق پاسخ نداده بود. کشف آلودگی سطح بالا در اوایل سال ۱۳۸۲ توسط آژانس نیز بر نگرانی‌ها و ابهامات افزوده بود. البته آلودگی در این سطح برای سازمان انرژی اتمی ایران و تبعاً برای مسئولین سیاسی کشور هم شگفت‌آور، گیج‌کننده و غیرقابل توجیه بود.

در مقاطعی هم در برخورد با آژانس از شیوه‌هایی استفاده می‌شد که برای آنها شک‌برانگیز و ابهام‌آفرین بود، برای مثال مسئولین و بازرسان آژانس برای سفر به ایران، گاهی با تأخیرهایی قابل اجتناب مواجه می‌شدند. ماجرای لیبی و دادن همه اطلاعات مربوط به بازار سیاه هسته‌ای به آمریکا و انگلیس از سوی رژیم قذافی، در همان ایام نیز وضع مبهم و پیچیده‌ای را به وجود آورده بود. موارد دیگری هم بودند که سوژه‌هایی تبلیغاتی برای غرب فراهم آورده بودند، از جمله آلودگی سطح بالا که در واقع منشأ خارجی داشت و ساخت برخی از قطعات سانتریفیوژ در شرکت‌های متعلق به وزارت دفاع که از نظر غرب می‌توانست بهانه‌ای برای اتهامات بی‌اساس در زمینه انحراف فعالیت‌های هسته‌ای صلح‌آمیز باشد. بنابراین، مقطع سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۲ یکی از بدترین مقاطع برای طرح اتهام ساخت بمب اتمی به ایران بود، که شرایط را برای مقابله و زدودن این اتهام واهی، برای مسئولین نظام اسلامی ایران دشوار نموده بود.

با توجه به شرایط فوق، در حالی که مسیر توسعه انرژی هسته‌ای در کشور با دست‌ان توانمند متخصصین نسل جوان و تصمیمات مهم و تأثیرگذار سیاستمداران کشور به اوج خود رسیده بود، ناگاه در پیچ‌وخم‌های توطئه‌گرانه و هراس‌آلود غرب، به دامان تقابل و درگیری سیاسی افتاد و در تلاش برای از میان بردن یا حداقل زمین‌گیر کردن آن، از ۲۳ مرداد ۱۳۸۱ با تبلیغات و هیجانه رسانه‌ای غرب به صحنه نزاعی دیپلماتیک وارد شد؛ و در ۲۱ شهریور ۱۳۸۲ منجر به صدور شدیدترین قطعنامه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی علیه ایران گردید و ایران را با چالشی بزرگ روبه‌رو نمود که می‌توانست ابعاد مختلف زندگی مردم را تحت تأثیر قرار دهد. من با تصمیم جلسه سران نظام و مسئولین عالیرتبه، با حکم رئیس‌جمهور و با تأکید

مقام معظم رهبری، از ۱۴ مهر ۱۳۸۲، مسئولیت مستقیم تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای ایران را بر عهده گرفتیم؛ ۶۷۸ روز به همراه همکاران پرتلاشم کوشیدم تا خطر را از میهن اسلامی دور کنم و حافظ دستاوردهای بزرگ در زمینه فناوری هسته‌ای باشم. هم‌زمان شاهد ماجراجویی برخی در داخل و خارج کشور باشم، اما در جهت پاسداشت منافع و امنیت ملی، دم برنیآورم و از جنجال بپرهیزم.

مدتی در این اندیشه بودم که نکاتی را درباره دوره مسئولیتم در مورد پرونده هسته‌ای بیان کنم و کم و کیف تصمیمات مهم هسته‌ای از ابتدای دوره مسئولیتم تا پایان آن را، که عمدتاً در جلسات سران نظام و مسئولین عالیرتبه کشور و تحت نظارت عالی رهبر معظم انقلاب اسلامی اتخاذ شده بود، به تصویر بکشم، که امید است این کتاب آن آرزو را برآورده نموده باشد.

کتاب پیش رو شرحی است از رویدادها و حوادث آن روزها که با رویارویی با غرب از یک طرف و تلاش برای اجماع‌سازی داخلی بین سازمان‌ها و نهادها و احزاب و گروه‌های ذی‌نفع - که بعضاً رقابت‌های صنفی یا جناحی داشتند - از طرف دیگر و تصمیم‌هایی مهم و استراتژیک برای تأمین منافع حیاتی کشور همراه بود. در این کتاب سعی وافر نموده‌ام تا رویدادهای آن روزها را صادقانه و بی‌پیرایه بیان کنم. اما با توجه به ادامه ماجرای هسته‌ای، به ناچار این کتاب با ملاحظات فراوان نگارش یافته است.

بجاست همین ابتدا تأکید کنم که هر جا از فناوری هسته‌ای سخن می‌گویم، مقصودم فناوری صلح‌آمیزی است که شاخص بارزی از پیشرفت بشر در عصر حاضر می‌باشد. کاربرد فناوری هسته‌ای در زمینه‌های صلح‌آمیز بر کسی پوشیده نیست؛ از استفاده برای تولید برق به عنوان ابزار مهم توسعه گرفته تا کاربرد آن در پزشکی، کشاورزی و صنعت. امروزه بیش از ۳۰ درصد برق اروپا و ژاپن و ۲۰ درصد برق امریکا، از انرژی هسته‌ای تأمین می‌شود و متخصصین بسیاری از کشورهای جهان از حدود ۳۰۰ رآکتور هسته‌ای برای تشخیص بیماری و درمان سرطان استفاده می‌کنند. استفاده صحیح از نیروی اتم چنان برای توسعه کشور و رفاه مردم لازم است که چشم‌پوشی از آن یعنی پشت کردن به پیشرفت یک جامعه و یکی از مؤلفه‌های اصلی رشد و توسعه کشور، و البته ملاحظات آن

را هم باید به صورت تمام و کمال در نظر گرفت؛ چه اینکه چنین فناوری حساس و مهمی دارای مخاطراتی است که برای اجتناب از بروز آن، باید با تدبیر عمل کرد.

توسعه علمی و فنی کشور از طریق کسب دانش هسته‌ای، تصویری نیست که بتوان آن را فقط برای یک دولت قاب گرفت و یا در انحصار گروهی خاص قرار داد و برایش طرفدارانی ویژه تراشید. دولت‌های پس از انقلاب، هرکدام براساس مقتضیات و امکانات دوره مسئولیتشان، توان و اندیشه خود را مصروف آن نموده‌اند. لذا پس از به مقصد رسیدن بار بزرگ جنگ تحمیلی و دفاع مقدس، کسب فناوری‌های پیشرفته از جمله فناوری هسته‌ای، به عنوان یکی از مؤلفه‌های سازندگی، در فهرست نیازهای کشور در دولت سازندگی پیگیری شد و در دولت اصلاحات نیز با جدیت تمام شتاب یافت تا دولت‌های بعد هم بتوانند آن را تداوم بخشند. من به احترام همه کسانی که در کسب توانمندی هسته‌ای ایران گامی برداشته‌اند، به قامت می‌ایستم و از فراموشکاری زمان می‌گریزم.

در مقطعی که من مسئول مذاکرات بودم، نظام، دو هدف را برای تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای مشخص کرده بود. نخست، دفع تهدیدات (سیاسی، اقتصادی و نظامی) از ایران، آن هم در شرایطی که امریکا خود را پیروز جنگ عراق می‌دانست؛ و دیگر تکمیل فناوری هسته‌ای و حفظ دستاوردهای آن.

این نوشتار، اندکی پس از آن به دست نشر سپرده شد که طرف‌های دیگر گفتگو و بازیگران تعامل صحنه شطرنج هسته‌ای نیز هر کدام در مکتوبات، مصاحبه‌ها و مقالات به ابعاد دیپلماتیک این موضوع اشاره نموده و از اهداف، برنامه‌ها و مقاصد خویش پرده برداشته‌اند؛ از انگلیس تا آلمان و از آژانس تا سفرای خارجی مستقر در ایران در زمان گفتگوها. در تمام آثار فوق از برنامه‌ریزی امریکا و رژیم صهیونیستی برای حمله به تأسیسات هسته‌ای ایران و یا حتی یک جنگ تمام‌عیار با ایران و همچنین تدبیر ایران برای نقش بر آب کردن نقشه‌های شیطانی آنها سخن به میان آمده است. این سخنان در فصل دوازدهم این کتاب به تفصیل آمده است.

درباره تحقق هدف دوم که تکمیل فناوری هسته‌ای و حفظ دستاوردهای آن بود، استراتژی و سیاست‌های روشنی وجود داشت که در فصول مختلف کتاب به تفصیل به آن پرداخته شده است. اینکه اساساً چرا ایران به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای نیاز دارد؟ و چگونه

خواهد توانست گام به گام زنجیره‌های آن را کامل کند؟ با مشکلات فراوان خارجی و داخلی چگونه تعامل شود؟ و سؤالات بسیار دیگری که همه و همه را در لابه‌لای سطور این کتاب می‌توان خواند و به کنه قضایا پی برد.

تیم هسته‌ای در این ۶۷۸ روز (از ۱۳۸۲/۷/۱۴ تا ۱۳۸۴/۵/۲۴) یک منشور چندوجهی را دنبال می‌کرد که یک وجه آن فعالیت دیپلماتیک، وجه دیگر آن فعالیت حقوقی، و وجه سوم آن فرصت‌سازی برای تکمیل فناوری هسته‌ای و حتی تبدیل بحران به فرصت بود. در لایه‌های زیرین هریک از این وجوه، نیاز به طراحی‌های مهمی بود تا متاع «منافع حیاتی» کشور در جهان پر آشوب و در بازار مکاره سیاسی دنیا آسیب نبیند و بلکه به خوبی تأمین شود. لذا هربار که چالش‌ها تغییر می‌کرد، طراحی‌های ما متناسب با آن تغییر می‌نمود و هر زمان هجمه دیپلماتیک شدت می‌یافت، ظرافت‌های سیاسی ما شکل نوینی به خود می‌گرفت، اما هرگز اهداف و مسیر اصلی ما تغییر نکرد و منحرف نگردید.

یقیناً این کتاب، تبیین کامل تمام عملکردهای دوره مسئولیت من نیست، ولی آنچه را شرح می‌دهم، کاملاً دقیق خواهد بود: از تبدیل تعلیق گسترده و الزامی به تعلیق داوطلبانه و محدود گرفته تا اعتمادسازی بین‌المللی؛ از فهرست بلندبالای موارد ابهام و سؤالات باقی مانده در آژانس تا حل و فصل همه موارد به جز یک مورد؛ از دستمایه محدود در فناوری هسته‌ای گرفته تا تکمیل UCF اصفهان، دستیابی به محصول آب سنگین، ساخت بیش از ۱۲۷۰ سانتریفیوژ، ادامه تلاش برای تکمیل P2 و همچنین پروژه زیرزمین نطنز؛ از ماجرای تشکیل کشورهای همسو که برای شرایط سخت در نظر گرفته شده بود، تا بهره‌برداری از پتانسیل غیرمتعهدها؛ و بالاخره از چالش‌های داخلی تا ایجاد آرامش در بخش‌های اقتصادی و سیاسی کشور.

خواننده این کتاب با جزئیات طرح چهارمرحله‌ای ایران در اجلاس پاریس در فروردین ۱۳۸۴ آشنا خواهد شد و شرح مذاکرات مهم با رئیس‌جمهور وقت فرانسه و سایر مقامات عالیرتبه اروپایی، آسیایی و افریقایی را خواهد خواند. در این کتاب درباره ناتوانی اروپایی‌ها در استفاده از فرصت تفاهم با ایران تا بهانه‌جویی‌های مختلف آنان برای عدم اجرای تعهداتشان سخن به میان آمده است و خواننده به پیچیدگی‌های روابط اروپا و امریکا پی خواهد برد. تلاش کرده‌ام جزئیات جریان این موضوع را به ویژه در فصل

یازدهم و دوازدهم کتاب به تصویر بکشم. جالب‌تر آنکه البرادعی نیز در کتابی که اخیراً منتشر کرده، نسبت به ناتوانی اروپا در این امر، به جمع‌بندی مشابهی رسیده است.

حفظ اسرار کشور و عزت و اقتدار نظام به همراه جلوگیری از بهانه‌جویی‌های آژانس و درعین حال اعتمادسازی با این نهاد بین‌المللی و کشورهای گوناگون جهان از دغدغه‌های مهم ما در بخش حقوقی و سیاسی ماجرا بود. سخت‌ترین قسمت این بخش، جبران قصورهای گذشته (به تعبیر گزارش‌ها و قطعنامه‌های آژانس) و بهانه‌جویی‌های مداوم غرب بود که صفحات زیادی از کتاب را به خود اختصاص داده است. تیم هسته‌ای ما با تعامل عالمانه و دقیق با رده‌های مختلف آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و دیپلمات‌های اروپایی به دقت و وسواس، این گام‌ها را برداشته و این واقعه را در تاریخ دیپلماسی کشور به نیکی ثبت نموده است.

به آنان که درباره‌ی چرایی پذیرش تعلیق داوطلبانه و موقت بخشی از فعالیت‌های هسته‌ای در این دوره، سؤالاتی به ذهن دارند، پیشنهاد می‌کنم بخش مربوط به نحوه‌ی تکمیل فناوری هسته‌ای را به دقت بخوانند؛ از تکمیل UCF اصفهان و ساخت و مونتاژ سانتریفیوژها گرفته تا به ثمر رسیدن آب سنگین اراک، ادامه فعالیت برای ساخت رآکتور ۴۰ مگاواتی و تکمیل زیرزمین نطنز، از تولید کیک زرد تا ساخت P2 و دیگر دستاوردهای این دوره.

علاقه‌مندم این نکته را یادآوری کنم که در دنیای سیاست و در مقاطع بحرانی و حساس، کمتر انتخابی بین خوب و بد وجود دارد، معمولاً انتخاب بین بد و بدتر است. برای قضاوت نسبت به یک اقدام، تنها نباید فواید و آثار مثبت آن را اندازه‌گیری کرد، بلکه باید توجه کرد که اگر آن کار انجام نمی‌شد، کشور با چه شرایطی روبه‌رو می‌گردید. شاید تأخیر در راه‌اندازی یک مرکز تولیدی و یا تعلیق تولید برای چند ماه، در نگاه اولیه عملی مفید ارزیابی نشود، ولی هم‌زمان باید به این سؤال هم پاسخ گفت که اگر همان عمل صورت نمی‌گرفت، با چه پیامدهایی مواجه می‌شدیم. در این موارد است که ترجیح بد در برابر بدتر ضرورت می‌یابد. باید هر موضوعی را در ظرف زمان و مکانش مورد بررسی و ارزیابی قرار داد. آنجا که بین امنیت ملی و رفاه به ناچار باید یکی را برگزید، انتخاب بین اهم و مهم است و روشن است که انتخاب اول عاقلانه، منطقی و درست خواهد بود.

سخن از این نیست که در یک کار بزرگ و بین‌المللی و در مصاف با آن‌همه دشمن،

نقص و اشکالی در کار نبوده یا اینکه بهتر از این نمی‌شده، بلکه سخن از این است که اولاً نظام همه توان خود را به کار گرفته، ثانیاً تصمیمات به صورت جمعی اتخاذ شده و ثالثاً آثار اقدامات، منطبق با منافع حیاتی کشور بوده است.

باید به این نکته هم توجه کرد که بحث موضوع هسته‌ای هنوز ادامه دارد. فارغ از همه گرایش‌ها و اختلاف نظرها و صواب و ناصواب‌ها، معتقدم برای رسیدن به هدف نهایی همچنان باید مسئله هسته‌ای را به‌عنوان یک پروژه ملی ببینیم و هرکدام به سهم خود برای موفقیت آن تلاش کنیم. پیشرفت، اقتدار و رفاه با همه ابزار مشروع از جمله فناوری هسته‌ای که حق مسلم ما می‌باشد، باید محور سیاست‌گذاری‌های ما قرار گیرد. به‌عنوان یک ملت بزرگ، سابقه تاریخی خود را برای دستیابی به حقوق ملی‌مان به دنیا نشان داده‌ایم. در آینده نیز چنین خواهد بود.

برای من، نه تنها نوشتن این کتاب که حتی تصمیم‌گیری درباره آن آسان نبود. هر زمانی که می‌خواستم قلم را بر کاغذ به گردش درآورم، احساس می‌کردم ماجرای را می‌خواهم بنویسم و ترسیم کنم که ناچارم نسبت به بخش مهمی از آن سکوت اختیار کنم. چنین نگارشی را همانند چیدن میوه نارس می‌دیدم. ولی مدتی بود که این احساس به من دست داد که گویا تکلیف و وظیفه‌ای بر دوشم سنگینی می‌کند که برای ادای آن راهی جز گفتن و نوشتن در پیش رو ندارم؛ آن هم در زمانی که واقعیات به‌راحتی قلب و خلاف‌گویی عین فضیلت می‌شود. شاید سکوت در چنین شرایطی مصداق «دم فروستن به وقت گفتن» باشد. از سوی دیگر برای من سخت‌آزاردهنده بود که نتوانم و یا نخواهم تجربیات و دانسته‌های خود را که در حساس‌ترین برهه تاریخ کشور به دست آورده‌ام، در اختیار نسل پویای امروز و فرزندان آتی این مرز پرگهر قرار دهم. لذا چنین اندیشیده‌ام که دانسته‌ها و تجربیات خود را در طبق اخلاص به مردمی تقدیم کنم که پایمردی و مهربانی آنها در جای جای تاریخ این مملکت نقش بسته است. برای خردورزان و اندیشمندان، خواندن خاطرات و مجادلات و مذاکرات سیاسی یک شخص ممکن است فاقد جذابیت و اهمیت لازم باشد، اما آنچه در این کتاب تحریر شده، بسیار فراتر از گفتگوها و درگیری‌های روزمره سیاسی است. قصد آن ندارم که به نوشتار خود بیالم که گفته‌اند:

مشک آن است که خود ببوید، نه آنکه عطار بگوید. مطالب این کتاب شرح دوران کوتاهی از تاریخ این مملکت است که در آن برهه کوتاه، امنیت کشور، استقلال سیاسی و غرور و همبستگی ملی در معرض خطر قرار گرفته بود. بیگانگان و معاندان، دندان تیز کرده بودند تا دستاوردهای علمی و فنی دانشمندان ما را به تاراج برده و نابود سازند. چنگال بی‌رحم سیاست جهانی صیقل خورده بود تا گردن ملت ما را بفشارد. برگ برگ این کتاب، بیانگر توطئه‌ها و بهانه‌تراشی‌های معارضان و در مقابل، حکایتگر تلاش خستگی‌ناپذیر و بی‌وقفه گروهی از ارزشمندترین کارشناسان این مرز و بوم در جهت خنثی کردن توطئه‌ها و دسایس دشمنان و بهانه‌جویان است. می‌دانم که خوانندگان فهیم می‌دانند که همه اتفاقاتی که در آن برهه کوتاه کمتر از دو سال به وقوع پیوسته، در این کتاب گفته نشده است. موضوع این کتاب که شرح پرونده هسته‌ای کشور است، هنوز در پیچ و تاب تهدیدات قدرت‌ها و مذاکرات سیاسی است و بدیهی است که تا سال‌ها و به‌ویژه تا زمانی که این پرونده در جریان باشد، مصلحت کشور و نظام ایجاب می‌کند که از پرداختن به برخی جزئیات و ذکر برخی مسائل اجتناب شود.

من بر عهد خود در پاسداری از نظام و کشور و انقلاب تا پای جان پایبندم. من سخت بر این باورم که بسیاری از منتقدان و ناقدان برنامه‌های من، که پیش‌قراول و مسئول پرونده هسته‌ای بودم، از دوستان و دلسوزان نظام و انقلاب بوده و می‌باشند. از این‌رو هرگز به اختلاف‌نظرها و انتقادهای واکنش منفی نشان ندادم که سهل است، بلکه برخی از نقدها را به گوش جان شنیدم و پذیرفتم. همچنین سخت بر این باورم که کارشکنی‌ها و اتهامات و ادعاهای دروغین مغرضین، دیر یا زود برملا و آشکار می‌گردد و باز سخت بر این باورم که همه اقدامات من و تیمی که مرا همراهی می‌کرد، خالی از نقص و اشتباه نبوده است. اما هرگاه به خطا و لغزش خود پی می‌بردیم، بی‌درنگ برای جبران آن می‌کوشیدیم. آری، به‌خوبی می‌دانستم، مسئولیتی این‌چنینی کمتر مورد تقدیر و بیشتر مورد ملامت است.

بر خود لازم می‌دانم از همه کسانی که در راه ایجاد بنای رفیع فناوری هسته‌ای و حراست از آن تلاش کرده‌اند، صمیمانه تشکر نمایم. از سازمان انرژی اتمی و مدیران پرتلاش و دانشمندان و متخصصین این‌ارگرس؛ از وزارت امور خارجه و همه کارشناسان و دیپلمات‌های

ورزیده و مسئولین دلسوزش؛ از وزارت اطلاعات و مسئولین فداکار و تلاش‌های شبانه‌روزی سربازان گمنامش؛ از وزارت دفاع و متخصصان و کارکنانی که در ساخت قطعات حساس سانتریفیوژها با تمام توان کوشیدند و از هیچ کمکی در دیگر زمینه‌ها دریغ نوزیدند؛ و از دیگر نهادها و ارگان‌ها که در این امر مهم، مسئولین مربوطه را یاری دادند؛ به‌ویژه از رسانه‌های جمعی که ایجاد فضای حماسی کشور در زمینه این فناوری مهم، محصول کار و تلاش آنها بود؛ از همه آنها که در جلسات تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، صدها و هزارها ساعت وقت صرف کردند و از جان مایه گذاشتند، از اعضای جلسه سران نظام گرفته تا اعضای کمیته عالی هسته‌ای و تا اعضای همه جلسات کارشناسی و دیگر مسئولان دلسوز، به‌ویژه از مقام معظم رهبری مدظله‌العالی که اگر تدبیر، هدایت، نظارت و حمایت ایشان نبود، هرگز شاهد دستاوردی چنین عظیم و گرانقدر نبودیم.

برای آنکه از تمامی همراهان و همکارانم در دوره مسئولیتم سپاسگزاری نمایم، مایلم خالصانه، دستاوردهای مهم ۶۷۸ روز تلاش بی‌وقفه را از طرف آنان به مردم عزیز و همه تلاشگران برنامه هسته‌ای کشور تقدیم نمایم:

۱. دفع تهدیدات و جلوگیری از ارجاع پرونده به شورای امنیت سازمان ملل؛
۲. ایجاد نوعی شکاف در جبهه غرب؛
۳. تثبیت حقوق ایران در زمینه فناوری صلح‌آمیز هسته‌ای؛
۴. مهار جنجال‌های سیاسی و تبلیغاتی غرب؛
۵. تکمیل فناوری هسته‌ای در بخش‌های مختلف؛
۶. حل و فصل مسائل باقی‌مانده در آژانس؛
۷. اعتراف شورای حکام آژانس به عدم انحراف و صلح‌آمیز بودن فعالیت‌های هسته‌ای ایران در اجلاس نوامبر ۲۰۰۴؛
۸. آماده نمودن آژانس جهت اعلام چارچوب تضمین عینی؛
۹. موفقیت در کمیته رویکردهای هسته‌ای چندجانبه (MNA)؛
۱۰. عضویت (ناظر) در سازمان تجارت جهانی (WTO)؛
۱۱. فعال کردن مجدد مذاکرات مربوط به موافقتنامه تجارت و همکاری با اروپا (TCA)؛

۱۲. شکست برنامه‌ریزی امریکا و غرب در اجلاس سال ۲۰۰۵ بازنگری معاهده عدم اشاعه سلاح‌های هسته‌ای (NPT) در نیویورک؛
۱۳. ساماندهی گروه کشورهای همفکر؛ و
۱۴. آماده نمودن کشور برای شرایط اضطراری.

این دستاوردهای چهارده‌گانه را به پاس شهامت، استقامت و پیشرفت‌خواهی مردم سربلند ایران به پای آنان می‌ریزم و لطف خداوند متعال و حمایت‌های آن دوره مسئولین ارشد نظام به‌ویژه رهبری معظم انقلاب اسلامی را به دیده منت می‌گذارم.

ما در مذاکرات، نماینده ملت بزرگ ایران بودیم؛ مردمی که آرمان‌خواهی آنان در مبارزه با استبداد و استعمار، انقلاب اسلامی را به ثمر رساند و عزت‌طلبی، استواری و غیرتشان در طول هشت سال، پشت متجاوز را شکست؛ برای آبادانی ایران همه سختی‌ها را به جان خریدند و زیر فشارهای سیاسی و اقتصادی غرب تاب آوردند تا به غرور ملی‌شان خدشه‌ای وارد نشود. ما نیز انرژی لازم را از این ملت غیور دریافت می‌کردیم و استوار ایستادیم؛ آن‌گاه که داشتن انرژی هسته‌ای را حق مسلم خود اعلام می‌کردند و پیام ایستادگی و مقاومت را به گوش جهانیان می‌رساندند. حافظه تاریخ، بی‌شک استقلال‌خواهی و پاسداری از حق ملی هسته‌ای ایران توسط مردم امروزش را در کنار تلاش‌های دوره ملی‌شدن صنعت نفت، به عنوان برگ‌های زرین و حماسه بزرگ از یاد نخواهد برد و از آن به نیکی یاد خواهد کرد.

مطالب کتاب در دوازده فصل به شرح زیر تنظیم شده است:

در فصل اول، به شروع فناوری هسته‌ای بعد از انقلاب اسلامی و جمع‌بندی‌های مربوط به تعارضات توسعه از جمله نیاز کشور به انرژی هسته‌ای و لزوم تولید سوخت هسته‌ای و غنی‌سازی اورانیوم پرداخته‌ام. به علاوه مسئله تمدید معاهده NPT در سال ۱۳۷۴ و همچنین امضای معاهده منع جامع آزمایش‌های هسته‌ای (CTBT) و رابطه آنها با بحث توسعه فناوری هسته‌ای را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌ام. در این فصل مباحث شورایی‌فناوری‌های نوین و تصمیم شورا برای شروع ساخت تأسیسات غنی‌سازی در نطنز در سال ۱۳۷۹ را نیز توضیح داده‌ام.

در فصل دوم، بیشتر به چالش‌های تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری بعد از پیروزی انقلاب

اسلامی پرداخته و در یک چارچوب تاریخی - تحلیلی تصمیم‌سازی در جمهوری اسلامی ایران را مورد نقد و بررسی قرار داده‌ام. در این بحث تحلیلی، موضوع مهم آرمان‌های اسلامی و نحوه تلاش برای دستیابی به آنها را تبیین کرده و نقش شورای عالی امنیت ملی، ساختار و عملکرد آن در خصوص تصمیم‌گیری‌های مهم ملی به‌ویژه در مورد عراق و افغانستان و نحوه ورود آن به پرونده هسته‌ای را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌ام.

در فصل سوم، شکل‌گیری تنش هسته‌ای در سال ۱۳۸۱، بین‌المللی شدن موضوع هسته‌ای ایران، رویکردهای عمده داخلی به موضوع هسته‌ای و اقدامات شورای حکام آژانس مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. به‌علاوه چگونگی تصمیم‌سازی در سطح سران کشور برای مدیریت متمرکز موضوع هسته‌ای به‌عنوان ضرورتی نوین و انتخاب اینجانب به‌عنوان مسئول ارشد پرونده هسته‌ای تبیین شده و از داشته‌های فناوری و برنامه‌های پیش روی کشور در آن مقطع و همچنین وضعیت حقوقی، سیاسی و بین‌المللی کشور ارزیابی دقیقی ارائه شده است.

در فصل چهارم، استراتژی نظام برای تهدیدزدایی از امنیت ملی کشور و نحوه اجماع‌سازی داخلی در مورد آن را توضیح داده‌ام. زمینه سیاسی داخلی و دلایل دعوت از سه وزیر اروپایی برای سفر به تهران را به تفصیل تشریح و بیانیه تهران را واکاوی نموده‌ام. مذاکرات خود در وین با البرادعی و در بروکسل با سه وزیر اروپایی را به منظور گذار از بحران قطعنامه سپتامبر ۲۰۰۳ و تلاش برای صدور قطعنامه مناسب در نوامبر ۲۰۰۳ بر مبنای بیانیه تهران تشریح کرده‌ام.

در فصل پنجم، نحوه مهار بحران ناشی از ناقص بودن اولین گزارش سازمان انرژی اتمی کشور به آژانس، خصوصاً ذکر نکردن نقشه‌های مربوط به نسل دوم سانتریفیوژها (P2) و همچنین مشکلاتی را که قضیه تسلیم لیبی در برابر آمریکا و انگلیس متوجه ایران کرده بود، توضیح داده و چگونگی تبدیل این بحران به یک فرصت بالقوه از طریق توافق بروکسل را تبیین کرده‌ام. زمینه سیاسی داخلی و بین‌المللی عبور از قطعنامه‌های مارس و ژوئن ۲۰۰۴ از طریق توافق بروکسل و احتمال خارج کردن پرونده هسته‌ای ایران از دستورکار اضطراری شورا را توضیح داده و دلایل عادی نشدن پرونده را تحلیل کرده‌ام.

در فصل ششم، که به مرداد تا آذر ۱۳۸۳ مربوط می‌شود، به ماراتن تبادل طرح‌ها بین ایران و اروپا پرداخته‌ام. همچنین تقابل نفس‌گیر بین ایران و آمریکا برای عادی کردن پرونده ایران از یک طرف و ارجاع به شورای امنیت از طرف دیگر را تشریح کرده‌ام. در این مقطع زمانی به اختلاف‌نظر داخلی و بی‌صبری برای شروع غنی‌سازی و دیپلماسی فعال برای عادی کردن پرونده که زمینه سیاسی و بین‌المللی توافق پاریس بود، اشاره شده است. در فصل هفتم، شرایط داخلی و بین‌المللی که زمینه‌ساز توافق پاریس بود، کالبدشکافی شده است. به‌علاوه قطعنامه نوامبر ۲۰۰۴ که بر توافق پاریس استوار بود و پرونده ایران را از حالت اضطراری دستورکار شورای حکام خارج کرد، توضیح داده شده است. آثار توافق پاریس بر شرایط سیاسی و اقتصادی کشور و همچنین تصمیمات ضروری در صورت شکست احتمالی مذاکرات تبیین شده است.

در فصل هشتم، مذاکرات گروه‌های کاری سه‌گانه که بر مبنای توافق پاریس فعال شدند و همچنین چالش اصلی یعنی عملیاتی کردن «تضمین عینی» صلح‌آمیز ماندن برنامه هسته‌ای ایران توضیح داده شده است. در این بخش مذاکرات با شیراک و شرودر که روزنه‌هایی از امید برای عملیاتی کردن تضمین عینی و غنی‌سازی در ایران بود، بیان شده است. فشار داخلی برای قطع مذاکرات با اروپا و بهره‌برداری جناحی از پرونده هسته‌ای در آستانه مبارزات انتخاباتی ریاست جمهوری دوره نهم در ایران که در این مقطع شروع شد، به‌عنوان چالشی مهم مورد ارزیابی قرار گرفته است.

در فصل نهم، تحلیلی از وقت‌کشی اروپا در مذاکرات گروه‌های کاری ارائه و ابتکار عمل جمهوری اسلامی ایران در ارائه طرح چهارمرحله‌ای شامل غنی‌سازی صنعتی در اولین روزهای سال ۱۳۸۴ را شرح داده‌ام. فشار آمریکا، تأثیرپذیری اروپا از آمریکا و تحولات داخلی در ایران در آستانه انتخابات ریاست جمهوری که دست‌به‌دست هم داده و به روند تغییر استراتژی به صورت پلکانی سرعت بخشید، در این فصل تشریح شده است. زمینه سیاسی تصمیم جمهوری اسلامی ایران برای راه‌اندازی UCF اصفهان و مذاکرات کمیته راهبری در لندن (اوایل اردیبهشت ۱۳۸۴) و اعلام افتتاح کارخانه اصفهان در دهم اردیبهشت ۱۳۸۴، توضیح داده شده است.

در فصل دهم، پیامدهای بین‌المللی تصمیم جمهوری اسلامی ایران برای راه‌اندازی کارخانه اصفهان (UCF) از جمله نامه سه وزیر اروپایی، تماس امبکی، کوفی عنان، مقامات چین و روسیه و توصیه آنها برای به تأخیر انداختن راه‌اندازی کارخانه اصفهان تا دریافت طرح نهایی اروپا و همچنین سفر به ژنو و آخرین مذاکرات با سه وزیر اروپایی در ۱۳۸۴/۳/۴ را تشریح نموده‌ام. به‌علاوه، بعد از شکست آخرین تلاش کمیته راهبری در لندن در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۲۹، آماده‌سازی طرح جایگزین کشورهای همفکر به جای توافق با اروپا با کمک رئیس‌جمهور آفریقای جنوبی و چند کشور دیگر را تشریح کرده‌ام.

در فصل یازدهم، به استراتژی سه‌وجهی جمهوری اسلامی ایران برای مدیریت بحران هسته‌ای اشاره کرده و زمینه داخلی، پیامدها، مکاتبات و تماس‌های بین‌المللی مربوط به راه‌اندازی UCF اصفهان را تحلیل کرده‌ام. همچنین به شرح مختصری از مراسم تودیع در تاریخ ۱۳۸۴/۵/۲۴ بعد از ۱۶ سال مسئولیت پرداخته‌ام. در پایان نیز ارزیابی کوتاهی از شرایط حقوقی، فنی، سیاسی و بین‌المللی زمانی که پرونده هسته‌ای را تحویل گرفتم و زمانی که آن را به دکتر لاریجانی تحویل دادم، ارائه کرده‌ام.

در فصل دوازدهم، دستاوردهای ۶۷۸ روز تلاش مستمر را مرور و تحلیل کرده‌ام که چگونه نظام جمهوری اسلامی ایران فناوری هسته‌ای خود را در عین چالش‌های بین‌المللی تکمیل و با استفاده از دیپلماسی خلاق و دوراندیشی و تدبیر، تهدیدات علیه نظام را مهار نمود. این کتاب در روزگاری منتشر می‌شود که پیچیدگی‌های زیادی پیش روی ما است. امید آن دارم که طبع آن به مذاق بلند خوانندگان سازگار بیفتد و منتقدان را نیز شراب انصاف بنوشاند که برای نگارش تاریخ هر ملت باید صبر و تحمل و انصاف پیشه کرد.

حسن روحانی

۱۳۹۰/۹/۹